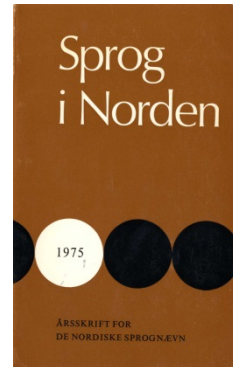

Sprog i Norden

Titel: Lidt om færøsk sprogrøgt
Forfatter: Kaj T. Larsen
Kilde: Sprog i Norden, 1975, s. 53-56
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Lidt om færøsk sprogrøgt

Af Kaj T. Larsen

Fróðskaparsetur Føroya deltog med en repræsentant i de nordiske sprognevns årsmøde i København i efteråret 1974. I indkaldelsen til mødet anvendtes udtrykket *minoritetssprog* om grønlandsk, samisk og færøsk. Færingerne opfatter ikke deres sprog som et minoritetssprog, og sådan opfattes det heller ikke i loven af 1948 om færøsk hjemmestyre. Her hedder det i § 11: "Færøsk anerkendes som Hovedsproget, men Dansk skal læres godt og omhyggeligt . . .".

Jeg skal i det følgende give nogle glimt af det færøske skriftsprogshistorie med særligt henblik på sprogrøgt. Og her er det passende at begynde med V. U. Hammershaimb, som skabte den ortografi som anvendes i dag. Han lod de første prøver på sit færøske skriftsprog trykke i 1846. Dette skriftsprog var etymologiserende, ortografien var lagt tæt op til normaliseret norrønt og nyislandsk.

Hammershaimb lod i 1854 trykke en færøsk grammatik. Den blev i ændret form optaget i hans hovedværk, Færøsk Anthologi I—II, der udkom 1886—91. Den danner til dels grundlaget for den første grammatik på færøsk, J. Dahls Føroysk mállæra fra 1908. Denne sidstnævnte har været anvendt som lærebog bl.a. på seminariet i Tórshavn og har haft meget stor betydning for færøsk sprogrøgt. Andet bind af Færøsk Anthologi var en færøsk-dansk ordbog. Det er den første færøske ordbog som er kommet på tryk. Første bind bringer bl.a. et fyldigt udvalg af færøsk litteratur: folkeviser, sagn og æventyr og nogle folkelivsbilleder, forfattet af Hammershaimb selv. I disse sidste, af Hammershaimb selv forfattede tekster, mærker man hvordan han undgår de fremmedord som fandtes i talesproget: han udvælger omhyggeligt

nedarvede norrøne ord og udtryk. Dette værk havde umådelig betydning for det sprogrejningsarbejde som begyndte i 1890'erne.

Interessen for det færøske sprog begyndte for alvor at vågne i slutningen af 1870'erne og i 1880'erne, først blandt færøske studenter i København, senere også på Færøerne. Her førte den til oprettelsen af en national forening, hvis vigtigste opgave var at "bringe det færøske sprog til ære" igen. Det vigtigste resultat af denne forenings arbejde var udgivelsen af den første færøsksprogede avis, Føringatjóindi (1890—1901). Mange mennesker mødte her for første gang deres modersmål på tryk, og mange fik også her for første gang lejlighed til at udtrykke sig skriftlig på modersmålet. Sproget er meget uensartet. Når man skriver om hjemlige emner som f.eks. landbrug og fiskeri, er ordforrådet stort set hjemligt. Når man skriver om fremmede emner, vrimler det som regel med låneord. En af dem som udmærker sig ved at skrive et klart og rent sprog er den senere politiker Jóannes Patursson. Han anvender ord fra folkeviserne og låner fra islandsk en gang imellem. Han danner også en del nye ord, men kun nogle få af dem er senere blevet optaget i sproget. Iøvrigt møder man af og til i denne avis forsøg på at danne nye ord til afløsning af låneord. Men der er kun tale om spredte forsøg.

En konsekvent gennemført purisme efter islandsk mønster møder vi hos filologen Jakob Jakobsen, især i hans biografi over Poul Nolsøe, der udkom 1908—12. Han anvender en mængde sammensætninger og afledningsdannelser til afløsning af låneord. Låneord som især var iøjnefaldende var ord med præfikserne an-, be- og for- og suffikserne -heit og -ilsi. Sådanne ord undgår han. Ord på -heit f.eks. erstatter han ofte med dannelser på -leiki og -skapur, f.eks. erstattes kerlighed med kærleiki. Han forsøger også at genoplive døde suffikser, f.eks. norrønt -aðr, som ikke mere var produktivt i færøsk. Suffikset -frøði anvender han efter islandsk forbillede som oversættelse af græsk -logi, og stadig produktive suffikser som -an og -ing benytter han meget.

Sprogrensning har siden Jakobsen været et meget frem-

trædende træk ved færøsk sprogrøgt. Den mærkes f.eks. i aviser, i lærebøger, i det videnskabelige årsskrift Fróðskaparrit (1952 ff.), som bl.a. har som formål at udvikle færøsk som videnskabssprog.

Som nævnt var andet bind af Hammershaimbs Færøsk Anthologi en ordbog, redigeret af Jakob Jakobsen. I 1905 begyndte teologen A. C. Evensen at udgive en ordbog i hæfter. Den blev ikke fuldført. I 1927—28 udkom Færøsk-dansk Ordbog ved Jacobsen og Matras. Den kom i anden udvidede udgave i 1961. Et supplementsbind til denne, udarbejdet af J. H. Winther Poulsen, er udkommet i marts 1975. I 1967 udkom Donsk-føroysk orðabók, ved Jóannes av Skarði. Andre ordbøger end disse, der alle er til eller fra dansk, foreligger endnu ikke, men der er planer om udarbejdelse af en lille engelsk-færøsk ordbog.

Den første færøske lærebog, en bibelhistorie, udkom i 1901. Fra 1906 til 1911 udgav den førnævnte A. C. Evensen fire læsebøger. Disse har haft meget stor betydning for undervisningen i færøsk sprog og litteratur i skolerne. I 1911 kom der en lærebog i botanik, og i 1920'erne og 30'erne kom der f.eks. lærebøger i geografi og zoologi. De sidste år er der kommet mere fart i udgivelsen af lærebøger efter at der er blevet oprettet et fond med det formål at tilvejebringe og udgive lærebøger på færøsk. Dette fond får hvert år bevillinger over finansloven.

Det færøske bibel- og kirkesprog er udviklet først og fremmest af provsten J. Dahl. Han oversatte kirkeritualet og udgav to postiller. I løbet af 1920'erne og 30'erne oversatte han det ny testamente til færøsk. Efter hans død i 1944 fortsatte præsten K. O. Viderø hans arbejde og oversatte hele det gamle testamente. Hele bibelen udkom i 1961 i disse to mænds oversættelse fra grundsprogene. I 1960 udkom en autoriseret færøsk salmebog. I 1948 udgav missionæren Victor Danielsen, tilhørende sekten The Plymouth-Brethren, en oversættelse af bibelen på grundlag af de skandinaviske sprog og engelsk og tysk.

Færøsk er i princippet retssprog, men dette gennemføres kun delvis i praksis. Love som vedtages i Lagtinget bekendt-

gøres på færøsk og dansk side om side. Rigsombudet på Færøerne er i de sidste år mere og mere gået over til at anvende færøsk i bekendtgørelser og henvendelser der kun gælder det færøske folk.

I 1937 oprettedes et studenterkursus på Færøerne. Her blev der fra starten undervist i færøsk sprog og litteratur. I 1957 oprettedes en færøsk radio. Dens programmer er udelukkende på færøsk. Sendetiden er ca. 5 timer daglig, fordelt på et morgen-, et middags- og et aftenprogram. Det færøske Akademi, Fróðskaparsetur Føroya, blev oprettet i 1965. Her drives der forskning inden for færøsk sprog og litteratur, og der er siden oprettelsen blevet holdt kurser af et års varighed for lærere og studenter i færøsk sprog og litteratur.

Fra efteråret 1974 er dette kursus lagt sådan til rette at de studerende efter et års studium skal kunne tage en eksamen der svarer omtrent til grunnfag ved norske universiteter.

Disse institutioner har i høj grad bidraget til at styrke det færøske sprogs stilling. Det samme gælder selvfølgelig de mange aviser, tidsskrifter og publikationer af anden art som efterhånden udkommer på færøsk.

Der findes ikke noget sprognævn på Færøerne. De opgaver som påhviler f.eks. de skandinaviske sprognævn, varetages til dels af Fróðskaparsetur Føroya.

Fróðskaparsetur Føroya er interesseret i et samarbejde med de nordiske sprognævn og mener at et sådant samarbejde bedst sker gennem selvstændig repræsentation.